

รวมบทความเชิงวิเคราะห์สถานการณ์ในไทยและประเทศเพื่อนบ้าน
เปรียบ "จุดร่วม" เทียบ "จุดต่าง" สู่เส้นทางอาเซียน 2558

วิถีไทยในเมฆอาเซียน

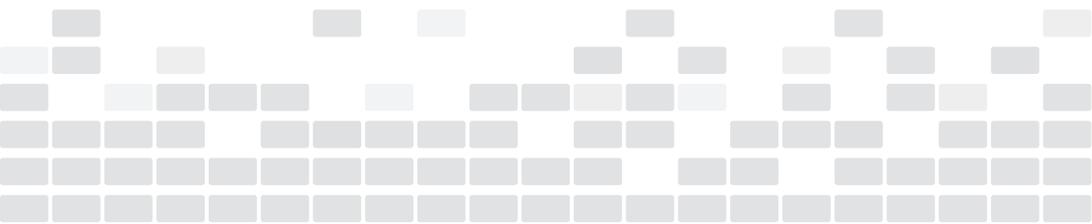

วิถีไทยในอาเซียน

ปิยมิตร ปัญญา

กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน ๒๕๕๕

วิถีไทยในเงาอาเซียน • ปิยมิตร ปัญญา
พิมพ์ครั้งแรก : สำนักพิมพ์มติชน, ตุลาคม ๒๕๕๕
ราคา ๑๗๐ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

ปิยมิตร ปัญญา. วิถีไทยในเงาอาเซียน. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๕. ๒๔๘ หน้า. ภาพประกอบ.

๑. พม่า--การเมืองและการปกครอง--การเปรียบเทียบ--ไทย
๒. ไทย--ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ--พม่า I. ชื่อเรื่อง

๓๒๐.๙๕๙๑

ISBN 978 - 974 - 02 - 1022 - 1

ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคนาท, สุพจน์ แจ็งเร็ว, สุชาติ ศรีสุวรรณ, จุฬาลักษณ์ ภูเกิด,
ปิยชนัน สุทวีทรัพย์, ไพรัตน์ พงศ์พานิชย์, ศิริพงษ์ วิทยวิโรจน์, นงนุช สิงหนัดชะ

ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : กิตติวรรณ เริงวิเศษ • รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : จุจิรัตน์ ทิมวัฒน์
บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน • หัวหน้ากองบรรณาธิการ : จุจิรัตน์ ทิมวัฒน์
ผู้ช่วยบรรณาธิการ : สอง แสงรัมย์ • พิสูจน์อักษร : บุญพา มีชนะ, เมตตา จันทร์หอม
คอมพิวเตอร์กราฟิก : อัสรี เสนีวงศ์ • ออกแบบปก : ประภาพร ประเสริฐโสภ
ศิลปกรรม : ศศิธร แสงสรศรี • ประชาสัมพันธ์ : ดั่งดี ศรีโพธิ์เงิน

สำนักพิมพ์มติชน | www.matchonbook.com

บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) : ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๑๒๓๕ โทรสาร ๐-๒๕๔๙-๕๔๑๘

แม่พิมพ์สี-ขาวดำ : กองพิมพ์สี บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๒๔๐๐-๒๔๐๒

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด ๒๗/๑ หมู่ ๕ ถนนสุขาประชาสรรค์ ๒ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด

นนทบุรี ๑๑๑๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๙-๒๑๓๓, ๐-๒๕๔๒-๐๕๙๖ โทรสาร ๐-๒๕๔๒-๐๕๙๗

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานตี จำกัด (ในเครือมติชน) ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๐-๓๓๕๓ โทรสาร ๐-๒๕๔๙-๙๐๑๒

Matchon Publishing House a division of Matchon Public Co.,Ltd.

12 Tetsabannaruean Rd, Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

หนังสือเล่มนี้พิมพ์ด้วยหยักรุ่นที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
เพื่อปกป้องธรรมชาติ สดกาวโลกร้อน และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้อ่าน

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์

คำนำผู้เขียน

ภาค ๑ : มองเพื่อนบ้าน

คนพันธุ์ใหม่ ความหวังใหม่ที่พม่า

“ความเปลี่ยนแปลง” ที่ “พม่า”

“เดโมแครไทเซชัน” (Democratization) ที่ “พม่า”

คนไร้รัฐ : จอกแหนและรูดี้โลก

จำฟังถึง “พม่า” ในยามที่ “ทุกข์” ยังถูก “ละเลย”

ตาน ช่วย เมื่อพัยค์รยอยากลงจากหลังเสือ

เมื่อพม่าอยากมี “ระเบิดนิวเคลียร์”!

“ลี จิน-เดอะ พิกซ์” มุมมืดในโลกพนันฟุตบอล

ฟังก์ : ออน สตริตส์ ออฟ แรงกูน

วิถีปรองดองบนครรลองพม่า

คอร์รัปชันกับศาสนาที่อินโดนีเซีย

๗

๙

๑๕

๑๗

๒๕

๓๓

๔๑

๔๙

๕๕

๖๓

๗๑

๗๙

๘๗

๙๕

เมื่อ “ตุ๊กแกปะทะจระเข้” ที่อินโดนีเซีย	๑๐๓
“เวียดนามมิราเคิล” มหัศจรรย์ที่กำลังมอด	๑๑๑
ภาค ๒ : เห็นไทย	๑๑๙
สังคมไทยกับบางอย่างที่ขาดหายไป!	๑๒๑
วิกฤตเห็นจริงที่กรุงเทพฯ The Un-Thai Crisis!	๑๒๙
เมื่อสังคมไทยถูกถามหาการทำ “หน้าที่”	๑๓๗
“สองนัครา หนึ่งนาคร” เกร้อร้อนในความเงียบงันที่เมืองไทย	๑๔๕
“โททอลล์ เมลท์ดาวน์” (Total Meltdown) จากเจ้าพระยาสู่ม่าน้ำไนส์	๑๕๑
“๑๐ เมษายน” นวัตกรรมอำมหิต	๑๕๙
“คนชุดดำ” บนเส้นทางสู่ความจริง	๑๖๗
ราชประสงค์ Revisited “รีอบ อัมสเตอร์ดัม” VS “เจมส์ สเตนท์”	๑๗๕
“ทักษิณ-อภิสิทธิ์” กับอนาคตประเทศไทย	๑๘๓
The Sound of Silence การทูตเรื่องประท้วงที่กรุงเทพฯ	๑๙๓
วิดีโอ บูท ๑ วิบากกรรมของ “คนค้าความตาย”	๒๐๑
วิดีโอ บูท ๒ กับเครื่องบินปริศนาที่อุตะเถา	๒๐๙
รวมภูอน : ระเบิดและการบิดเบือนที่ป่าตานี	๒๑๗
สัมพันธ์ไทย-รัสเซีย บนความปั่นป่วนของ “วิกิลีกส์”	๒๒๕
วิกฤตน้ำ วิกฤตคน วิกฤตการพัฒนา	๒๓๓
๒๕๕๔ : บันทึกเรื่อง “คน” กับ “น้ำ”	๒๔๑

คำนำสำนักพิมพ์

ประเทศไทยเป็น ๑ ใน ๑๐ ประเทศที่กำลังเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปี ๒๕๕๘ นี้ โดยมีเป้าหมายเพื่อร่วมส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งยังมีจุดประสงค์ในการขยายตลาดการท่องเที่ยว การเปิดเสรีการลงทุนการค้าและบริการ

“การเปลี่ยนแปลง” ที่กำลังจะเกิดขึ้นภายใน ๓ ปีข้างหน้านี้ ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเตรียมความพร้อมในหลายๆ ด้าน ทั้งการทำความเข้าใจในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน การเตรียมบุคลากรให้พร้อมในด้านต่างๆ เช่น ภาษาต่างประเทศ การศึกษา ข้อมูลความรู้ โดยเฉพาะข้อมูลในส่วนตัวบทกฎหมาย ศึกษาวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกัน โดยทั้งหมดนี้ก็เพื่อประโยชน์ในการปรับตัวอย่างมีประสิทธิภาพของประเทศไทยในอนาคต

วิถีไทยในเงาอาเซียน เป็นผลงานจากปลายปากกาของ “ปิยมิตร ปัญญา” เจ้าของคอลัมน์ “โกลบอล โฟกัส” หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ผู้คว้าหอบดีในวงการข่าวต่างประเทศมานาน ครั้นนี้เขามุ่งมั่นนำเสนอมุมมองอันคมคายออกมาในรูปแบบบทความเชิงวิเคราะห์ ให้ผู้อ่านได้รับความ

รู้และมุมมองใหม่ๆ ทั้งภาพกว้างและลึกของประเทศกลุ่มอาเซียน ทั้งยัง
“สะท้อน” กลับมายังประเทศไทย รวบรวมการ “ดูละครแล้วย้อนดูตนเอง”
ถ้อยความที่ถูกเรียบเรียงในเล่มนี้จึงเปรียบเสมือนคมความคิดที่
สำนักพิมพ์มติชนต้องการนำเสนอ

เพื่อที่เมื่อเรามองไปยัง “ประชาคมอาเซียน” แล้ว เราจะมอง
เห็น “ประเทศไทย” ในแบบที่ควรจะเป็น

สำนักพิมพ์มติชน

คำนำผู้เขียน

ว่าด้วยการเดินทาง

จะเป็นโชคหรือไม่ก็ไม่รู้ สำหรับทุกคนที่ประกอบสัมมาชีพเป็น “คนข่าว” นั้นคือ ต้อง “เดินทาง”

ไกลบ้าง ใกล้บ้าง เพียงโฉบผ่านก็มี ปักหลักอยู่ยาวนานก็เกิดขึ้นบ่อยครั้งเช่นเดียวกัน

หลายคนที่มีใช้คนข่าวก็ต้องเดินทาง เดินทางแบบเดียวกัน บนเส้นทางเดียวกัน ต่างกันอยู่นิดเดียว ตรงที่การเดินทางของคนข่าวทุกคน “ต้องคิด” และ “ต้องเขียน”

เพราะต้องนำเสนอสิ่งที่คิดสรรไว้แล้ว สู่อีกผู้เสพรับ

นั่นคือ “สัมมาชีพ”

ด้วยเหตุนี้ การเดินทางทุกครั้งของคนข่าวทุกคน จึงหมายถึงการเก็บเกี่ยวหลากหลายอย่างกลับมาด้วยทุกครั้งเสมอ จะใกล้จะไกล จะมากหรือน้อย ก็ต้องติดมากับตัว ติดมากับใจทุกคราวไป

หลายๆ ครั้งไม่ได้มีอะไรเป็นชิ้นเป็นอันพอที่จะกลับมาบอกเล่าได้ แต่ก็ยังมีที่หลงเหลืออยู่เบาบาง ติดอยู่ในซอกหลืบของความคิด รอวันที่

จะค่อยๆ ทอยยกลิ้นออกมาชนิด “ไม่รู้เนื้อรู้ตัว” ก็มี

ผมกำลังจะบอกว่า ที่กอปรีขึ้นมาเป็นหนังสือ *วิถีไทยในเงาอาเซียน* เล่มนี้ มีที่มาจาก “โกลบอล ไฟกัส” ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน

ที่เกิดขึ้นจากการเดินทาง ไปด้วยตัวเองบ้าง เหตุการณ์เดินทาง ผ่านมาให้เห็นกระจ่างแก่สายตาบ้าง

มีบางครั้งเหมือนกัน ที่ทั้งตัวและหัวใจไม่ยอมเดินทาง

แต่ความคิดกลับไม่ละวาง เดินทางโลดแล่นอยู่ตลอดเวลา

งานข่าว ยัดเยียดตัวหนังสือผ่านสายตาผ่านสมองวันละนับไม่ถ้วนตัวอักษร มีบ้างผ่านแล้วผ่านเลย มีไม่น้อยที่ผ่านเข้ามาแล้วแทะเกาเท่าใด ก็ไม่หลุดล่อนออก

แต่มีไม่น้อยที่ผ่านตาแล้ว ทะลุปรุโปร่งแล้ว กระสันก่อเกิด

ความอยากรังเกิด อยากให้คนอื่นได้รับรู้เช่นเดียวกับที่เรารับรู้ อยากให้ได้เห็นเหมือนกัน อยากวัดกันดูด้วยซ้ำไปว่า ความรู้สึกที่ออกมา จะคล้ายคล้ายหรือแตกต่างกันปานใด?

สถานการณ์ข่าว บางครั้งผลักดันเข้าไปสู่กองข้อมูลมหิมา อาจไม่ดีกว่าที่อีกหลายคนได้รับ เพียงเร็วกว่าเล็กน้อยเท่านั้น แต่เพียงแค่นั้น ก็ยั่วเข้าให้ความรู้สึกอยากแบ่งปันบังเกิด

ในทางกลับกัน ในวันที่ปราศจากสถานการณ์ ไร้ซึ่งความขัดแย้ง พบเห็นแต่ความดีงามของโลกและชีวิตอยู่บ้างในบางวัน ก็อยากจำหลักความงามเหล่านั้นมาแจกจ่าย

หลงเหลือความอิมเอิบให้ซึมก้าซาบไปกับตัวเองบ้างเล็กน้อย...ก็เท่านั้น

ความอยากที่ว่า คือที่มาของหนังสือเล่มนี้เช่นกัน

ขอเขียนสำหรับหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่อ้อมสภาพลงเร็วอย่างยิ่ง เพียงไม่ถึง ๒๔ ชั่วโมง ข้อมูลดิจิทัลก้อนใหม่ก็เข้ามาจ่อรอคอยทดแทนของเก่าอยู่เรียบร้อยแล้ว

แต่ไม่ได้หมายความว่า ข้อเขียนที่เคยปรากฏในหน้าหนังสือรายวัน จะขาดคุณภาพ ในทางหนึ่งนั้น มีมาตรฐานกำกับอยู่ในอีกทางหนึ่ง บางครั้งการทำงานแข่งกับเวลาก็กลายเป็นเครื่องบีบบังคับ รีด คั้นเอาทุกอย่าง ออกมาจากคนทำงาน

นัยสำคัญอีกประการหนึ่งของงานรายวันก็คือ การกลายเป็นบันทึก ของกาลเวลา ร้อยเรียงลำดับของเหตุการณ์ให้เห็นถึงพัฒนาการของทุก สิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง ความนี้จะยิ่งแสดงให้เห็นชัดเจนเมื่อนำมาลำดับ ใ้ร่วมกัน

กัลยาณมิตรมากหน้าหลายตา ทั้งที่คุ้นเคยและที่เพิ่งรู้จักกัน ผ่านตัวหนังสือ ยุงส่งเสริมให้นำข้อเขียนตามวาระมาลำดับรวมกันไว้ใน ที่เดียว ง่ายต่อการเลือกเสิร์ฟ

เมื่อตั้งใจดำเนินการตามคำขอ ก็ต้องละล้าละลังอยู่ไม่น้อย แม้ อยากรับเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมอยู่บ้าง แต่สุดท้ายก็ยินยอมปล่อยให้ทุกอย่าง คงเดิม

ให้กลายเป็นบันทึกการเดินทางของกาลเวลาสำหรับทุกๆ เรื่องราว ไป

การเดินทางทุกครั้ง ในทุกรูปแบบ มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด หยุดพัก เพื่อ ตั้งหลัก รวบรวมข้อมูลเตรียมพร้อมเพื่อการเดินทางครั้งใหม่

ได้เก็บเรื่องราวรายทางมาเผื่อแผ่ ก็ยินดี มีผู้ร่วมเดินทางด้วยยิ่ง ยินดี

เริ่มจากใกล้ๆ ในไทยและในละแวกอาเซียนกันเป็นปฐม พร้อมเริ่มเดินทางไปด้วยกันหรือยังครับ?

ปียมิตร ปัญญา

บ้านไม้เดิมเดิมปูน

กันยายน 2555

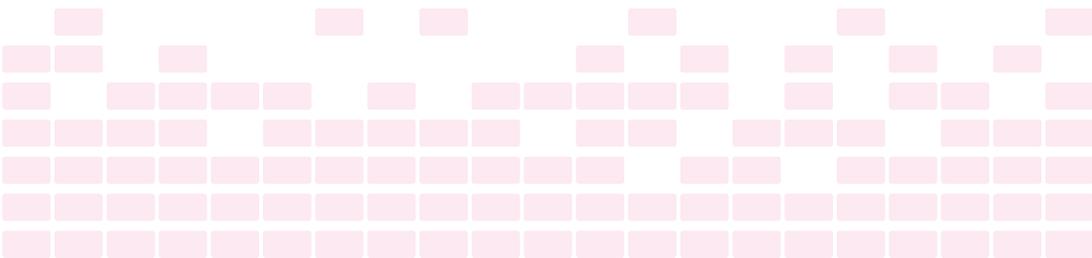

วิถีไทยในอาเซียน

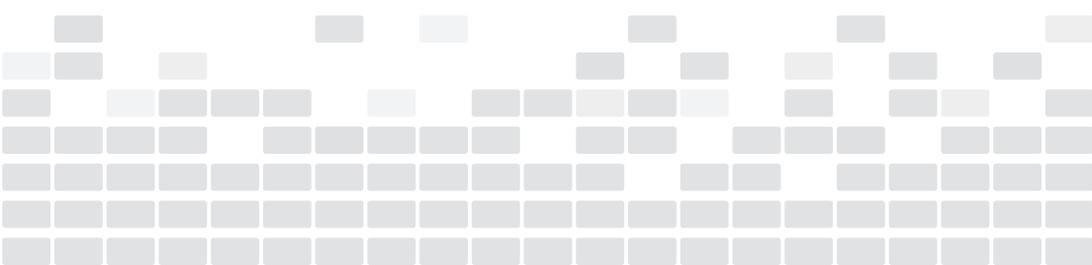

ภาค ๑ : มองเพื่อนบ้าน

“คนพินิจใหม่” จำนวนหนึ่งกำลัง “ทดลอง” วิถีใหม่ของตนเอง
อย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย สรุปรทเรียนจากคราบน้ำตา
และรอยเลือดในอดีต เลิกดุ่มเดินชนกำแพงหนาหนัก
แต่เกรงกลัวเข้าไปแสดงการคงอยู่ของตนเอง
อยู่ในปริมาณที่ถูกละเลยจากรัฐเพด็จการ

คนพันธุ์ใหม่ ความหวังใหม่ที่พม่า

พม่ากำลังจะมีการเลือกตั้งในวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ เป็นการเลือกตั้งที่ถูกจับตามองอย่างลึนหวังจากทั่วโลก ว่าจะเป็นสื่อ่นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่ประเทศนี้ นักการเมืองพม่ายังคงเป็นนักการเมืองพม่าที่อ่อนแอลงเรื่อยๆ ภายใต้สภาวะที่บีบรัดในทุกๆ ด้าน กองทัพยังคงเป็นกองทัพ แข็งแกร่งและมั่นคงมากยิ่งขึ้นตามวันเวลาที่ผ่านไป

ในแง่หนึ่ง การเลือกตั้งพม่าในครั้งนี้ เป็นเครื่องสะท้อนถึงความเข้มแข็งถึงขีดสุดขององคคัพพเผด็จการที่ร้อยรัด แทรกซึมลึกกลงไปในทุกกลไกของสังคมพม่าด้วยซ้ำไป

ครึ่งศตวรรษที่ผ่านมาภายใต้การครอบงำของอำนาจเบ็ดเสร็จ สังคมพม่าไม่เปลี่ยนแปลงเลยจริงหรือ?

แน่นอนความเปลี่ยนแปลงผันแปรย่อมเกิดขึ้น แต่นักสังเกตการณ์ที่มองโลกในแง่ร้ายมักสรุปว่า สังคมพม่าแปรเปลี่ยนจากช้าแยะเป็นเลวร้าย จากเลวร้ายเป็นเลวร้ายยิ่งกว่า แต่ถ้านั้นเป็นความจริง อนาคตของประเทศนี้ก็ยังมีดีมนยิ่งกว่าความมืดใดๆแน่นอน

โดยทฤษฎีทางสังคม ที่ได้ถูกครอบงำปิดกั้น ที่นั่นย่อมมีแรงดี สะท้อน ยิ่งบีบคั้นหนักหนาสาหัส ปฏิกริยาดีดกลับยิ่งรุนแรง ปัญหาก็คือ

ในกรณีของพม่า ปฏิบัติการตอบโต้รุนแรงดังกล่าวถูกกำราบด้วยความรุนแรงยิ่งกว่า ด้วยอาวุธและพลังที่เหนือกว่าในทุกๆ ด้าน จนนิ่งงันจากความสูญเสียชีวิตและเลือดเนื้อ

แต่นั้นไม่ได้หมายความว่า การตอบโต้จะยุติลง พลังแห่งการเปลี่ยนแปลงยังคงคุกรุ่น ซอกซอนหาที่ทาง ช่องว่าง รอยโหว่ในอันที่จะแสดงตัวตนออกมาให้ประจักษ์ หาหนทางที่จะขับเคลื่อนสังคมไปสู่สถานะที่ดีกว่า ไม่ว่าจะจำเป็นต้องควมวอน อ้อมค้อมมากมายแค่ไหนก็ตาม

ในทัศนะของนักสังเกตการณ์พม่าบางคน การเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงและมีนัยสำคัญในพม่าเวลานี้ ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงศิลปะ วัฒนธรรม การศึกษา และพัฒนาการของ “จิตอาสา” ที่แสดงออกมาในรูปของกลุ่ม ชมรม หรือองค์กร พัฒนาเอกชนหลายร้อยแห่งในประเทศ

พวกเขามองเห็น “พลังที่สาม” บังเกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างมั่นคงในสังคมพม่า “คนพันธุ์ใหม่” จำนวนหนึ่งกำลัง “ทดลอง” วิถีใหม่ของตนเองอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย สรุบทบทเรียนจากคราบน้ำตาและรอยเลือดในอดีต เลิกดุ่มเดินชนกำแพงหนาหนัก แต่แทรกตัวเข้าไปแสดงการคงอยู่ของตนเองอยู่ในปริมาณที่ถูกละเลยจากรัฐเผด็จการ

พวกเขาอาจไม่ร่วมเดินหาเสียงกับพรรคการเมืองนิยมประชาธิปไตยอีกต่อไป อาจไม่สนใจการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นด้วยซ้ำ ตั้งแต่ “แร็ปเปอร์” “จิตรกร” หรือ “นักเขียน ผู้กำกับละครเร่” เรื่อยไปจนถึง อาสาสมัครในองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งหลาย กำลังสาละวนอยู่กับการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นด้วยสองมือของตัวเอง

พวกเขาสื่อสารทางการเมือง ด้วยสำเนียงแร็ปที่แปลกแปร่ง เข้าใจยาก ซุกซ่อนการประท้วงไว้ในวลีหลายวลี หรือมีแปรงหลากสีล้วน พวกเขาเลิกโจมตีรัฐบาลแต่สอนให้ชาวพม่ารู้จักว่ารัฐธรรมนูญคืออะไร ประชาธิปไตยคืออะไร ภาวะผู้นำเป็นอย่างไร เอดส์ป้องกันได้อย่างไร และทำไมเราต้องหวงแหนป่าชายเลนเอาไว้

เผด็จการจำแลงประชาธิปไตยได้ฉันทัด จิตวิญญาณขบถก็ จำแลงรูปลักษณะได้ฉันทัน

ในบางด้าน “พม่า” แทบลอกแบบออกมาจากเกาหลีเหนือ แต่ในอีกหลายด้านพม่าก็เปิดรับหลากหลายวัฒนธรรม เงินทุนและอีกหลายต่อหลายอย่างจากโลกภายนอก

สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงหลั่งไหลเข้ามาผ่านทางองค์กรศาสนาอย่างมิชชันนารี หรือพวงมาในรูปแบบของการค้า การลงทุนทั้งหลายเท่านั้น ยังอยู่ในรูปของดีวีดีละเมิดลิขสิทธิ์ที่ระบอบไปทั่วประเทศผ่านทางชายแดนจีนและไทย

ไม่น่าแปลกที่วัยรุ่นในเขตเมืองของพม่าตอบรับวัฒนธรรมตะวันตกอย่างรวดเร็ว เมื่อพวกเขาไม่สามารถชุมนุมกัน สื่อสารถึงกันด้วยประเด็นทางการเมือง การชุมนุมทางวัฒนธรรมเป็นทางเลือกอย่างหนึ่ง นั่นทำให้ร็อกคอนเสิร์ตหรือฮิพฮอป แม้กระทั่งสกาแพร์หลายได้อย่างรวดเร็วในหมู่ผู้คนเหล่านี้

“เราพูดสิ่งที่เราอยากพูดได้ เราแสดงสิ่งที่เรารู้สึกออกมาได้ด้วยวิธีที่พวกหัวเก่าในรัฐบาลไม่เข้าใจ” ยาดานา หนึ่งในแฟนคลับบอกอย่างนั้น

พวกเขาเรียนรู้วัฒนธรรมการเมืองอเมริกันผ่าน “เดอะ เวสต์ ริง” (The West Wing) และยัดถือ “พริซัน เบรก” (Prison Break) เป็นแบบอย่างในการต่อสู้ในชีวิตจริง ที่น่าสนใจคือ ความเป็นจริงเลวร้ายแสนสาหัสที่เห็นกันอยู่ตาดำ ช่วยให้พวกเขาจำแนกโลกแห่งความฝัน โลกแห่งจินตนาการออกจากความเป็นจริงแท้ได้อย่างเด็ดขาด

ทีลา มิน อดีตนักโทษการเมืองที่ผันตัวเองมาเป็นนักเขียนบทละครวัย ๓๓ ปีบอกเอาไว้ว่า

“ฮอลลีวูด มักจะบลองแบบแฮปปี้ เอ็นดิงทุกทีไป เราถึงต้องเขียนอะไรที่เป็นของเราเอง”

นั่นเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ท่อนคอรัสของ “แวร์ อีส เดอะ เลิฟ”

(Where is the Love?) เพลงดังของ “แบล็ก อายด์ พีส์” (Black eyed peas) ถูกซ้ำและเสียบใหม่ให้สอดคล้องกับสิ่งที่พวกเขาเห็น

“People Killing, people dying

Children hurting, and you here them crying

Can you practice what you preach?

And would you turn the other cheek?”

“เอ็มซี เจ-มี” แร็ปเปอร์วัย ๒๕ ที่ได้ชื่อว่าเป็นหนึ่งในจำนวนไม่กี่คนที่แร็ปเป็นภาษาอังกฤษได้ และถือว่าเป็นซูเปอร์สตาร์ในพม่าบอกเอาไว้ว่า ต่อหน้าไมโครโฟน เขาสามารถถ่ายทอดหลายสิ่งหลายอย่าง ตั้งแต่ปัญหายาเสพติด เซ็กซ์ และการเมืองออกไป

แม้จะระแวงระวังแค่ไหน แต่ความไม่รู้และไม่เข้าใจในความเป็นแร็ปหรือฮิปฮอป ทำให้เจ้าหน้าที่เซ็นเซอร์ได้แต่เพิกเฉย

ในอีกทางหนึ่ง เจ-มี บอกว่า เขาไม่มีวันบอกตรงๆ ว่าเขากำลังทำอะไร “แต่ถ้าพี่น้องสักคนอยากทำ ก็อาจเล่นกับมันได้หลายระดับ ตั้งแต่ ๔-๕ ถึง ๖ ชั้น แล้วพวกเซ็นเซอร์ก็ไม่มีความรู้หรือจะอะไรที่มีนวนเวียนอยู่ในหัวของพวกเขา”

นอกจากสำเนียงแปลกแปร่งหูตามวิถีแห่งแร็ปเปอร์ทั้งหลาย

คนอย่าง “เจ-มี” หรือ “ยาตานา” กระทั่ง “เย เล” และอีกจำนวนไม่น้อยเป็นส่วนหนึ่งประชากรราว ๑ ใน ๓ ของพม่าที่อายุระหว่าง ๕-๒๔ ปี นั่นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมเหล่านี้ ส่วนหนึ่งของพวกเขาได้รับการบ่มเพาะจากคริสตจักรในพม่า “มหาวิทยาลัยยิมทาง” ที่เข้ามาทำหน้าที่ให้การศึกษาทดแทน มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ในพม่าที่ถูกปิดการเรียนการสอน หลังจากรัฐบาลทหารพบว่าแกนนำในการลุกฮือขึ้นครั้งใหญ่เมื่อเดือนสิงหาคมปี ๑๙๘๘ คือบรรดานักศึกษา

อีกบางส่วนมาจาก “เมียนมาร์ เอกริส” หรือ เอ็มอี องค์กรพัฒนาเอกชนไม่แสวงหากำไรเพื่อการศึกษาที่เพิ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อ ๔ ปีก่อนหน้านี้

“เอเอ็มอี” ก่อตั้งขึ้นโดยกลุ่มนักวิชาการชาวพม่า ร่วมกับนักธุรกิจกลุ่มหนึ่ง และได้รับการสนับสนุนจาก “ฟรีดิช อีเบิร์ต สติฟตุง” แห่งเยอรมนี

เอเอ็มอีให้การศึกษ สอนภาษาอังกฤษ บ่มเพาะความเป็นผู้นำ ให้ การเรียนรู้การเมืองเชิงโครงสร้าง กรรมวิธีในการสร้างเว็บไซต์ (Web blog) และอะไรอีกมากมายที่รัฐบาลเผด็จการพม่าละเลย ผู้ที่ผ่านการอบรมจาก ที่นี่กระจายตัวกันออกไปทำหน้าที่เพื่อสังคมของตนเองในที่ต่างๆ อีก มากมาย ส่งผลให้กลุ่มอาสาสมัครเพื่อสังคมในพม่าแบ่งบานอย่างไม่เคย เป็นมาก่อน

นาร์กิส โซโคลนมหันตภัย เป็นอีกปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคมในพม่า แม้รัฐบาลทหารปิดประตูไม่ต้อนรับความช่วยเหลือจากภายนอกด้วยหาวดระแวง ก็จำเป็นอยู่ดีที่ต้องพึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือจากภายใน จากกลุ่มคนหนุ่มสาวและองค์กรธุรกิจที่เข้าไปทำ หน้าที่แทนรัฐบาลซึ่งใส่ใจการลงประชามติมากกว่าการบำบัดทุกข์ยาก ของผู้คน

นั่นเปิดโอกาสให้คนหนุ่มสาวจากในเมืองได้สัมผัสกับสิ่งที่เกิดขึ้น ด้วยตัวเอง ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้เมื่อพวกเขาหยิบยื่นน้ำใจ ไปให้นักเรียน แพทย์ฝึกหัดจำนวนมาก เรียนรู้การเมือง สังคม และการ กดขี่ไปพร้อมๆ กับการทุ่มเทเรี่ยวแรงทั้งหมดเท่าที่มี ให้กับชาวบ้านที่ ประสบภัยในสามเหลี่ยมปากแม่น้ำอิรวดี

เตียะ ชู ซาน แพทย์จบใหม่วัย ๒๔ ปี คือตัวอย่างที่ดีของคนกลุ่มนี้

“ผมทำงานอยู่ในโรงพยาบาล ได้เห็นกับตาว่ามีคนมากมายที่ต้อง ตาย เพียงเพราะพวกเขาไม่ได้รับบริการสาธารณสุขมูลฐาน อย่างที่ควร จะได้รับ ผมสงสัยไม่น้อยว่าทำไมรัฐบาลถึงไม่ดูแลพวกเขา แต่การเอา แต่กันดำว่ารัฐบาลไม่ได้ทำอะไร ไม่ทำให้เกิดประโยชน์อะไรขึ้นมา เรา เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และจำเป็นต้องขับเคลื่อนอะไรสักอย่างให้ไปข้าง หน้าด้วยตัวของเรา มันเป็นความรับผิดชอบของเรา”

หนุ่มสาวพม่าอีกหลายคนกำลังทำอย่างเดียวกัน ในรูปแบบที่ตนเอง ถนัด กีตา เมียต เดินทางไปยังโรงเรียนวัดฮเลง ธารยา ทุกวันอาทิตย์ เพื่อ

ทำหน้าที่สอนดนตรี ศิลปะ การละคร และภาษาอังกฤษให้เด็ก ๆ ที่โรงเรียนดนตรี ที่กลายเป็นศูนย์กลางของชุมชนในที่ราบลุ่มปากแม่น้ำอิรวดีแห่งนั้น

มา อี เปิดโปงซอกหลืบของสังคมพม่า ที่เห็นคุณค่าของสตรีเป็นเพียงของเล่นที่ซื้อขายกันได้ผ่านทางนิทรรศการภาพถ่ายศิลปะของตนเอง ภายใต้วัยชื่อ “วูเมนส์ ฟอว์ เซลส์” (Woman for sales) ศิลปินที่สร้างงานด้วยเลนส์ วัย ๓๒ ปี บอกกับเจ้าหน้าที่เซ็นเซอร์ว่า ทั้งหมดเป็นเพียงการสะท้อนค่านิยมในครอบครัวพุทธในพม่า ความรักและความรู้สึกที่ดีต่อประเทศนี้ ซึ่งพวกเขา “เข้าใจดี” แน่نون ทั้ๆ ที่ไม่เข้าใจอะไรเลย เจ้าหน้าที่ก็ยังพยักหน้าอย่างภาคภูมิใจและปล่อยให้ผู้คนเสพงานศิลป์ของเธออย่างอิสระต่อไป

“ในพม่า โลกของศิลปะเป็นสถานที่ที่ง่ายกว่าที่จะแสดงออกถึงแนวความคิดทางการเมือง คุณไม่จำเป็นต้องบอกออกไป ไม่ต้องอธิบายแค่เอามันออกมาโชว์ แล้วปล่อยให้พวกเขาได้เห็น ได้คิดอย่างที่พวกเขาต้องการเห็น ต้องการคิด”

มา อี เชื้อของเธออย่างนั้น

ในโลกของดนตรี แม้ “เจ-มี” เลือกใช้คำกำกวมเป็นเครื่องมือในการแสดงออกทางการเมือง ความคับข้องใจผ่านเพลงแร็ปของเธอ หลายคนกลับเลือกที่จะตรงไปตรงมากับสิ่งที่พวกเขารู้สึกมากที่สุด เพลงได้ดินถึงได้เบ่งบานในพม่ามากกว่าที่ไหนๆ หลายอัลบั้มได้ดินเหล่านี้มีงานอย่าง “เดอะ เลดี้ ออน เดอะ เลก” (The lady on the Lake) ที่สื่อโดยตรงถึง ออง ซาน ซู จี ซึ่งถูกกักบริเวณให้อยู่แต่ในบ้านริมทะเลสาบอินยา เรื่อยไปจนถึงงานเฉลิมฉลองประชาธิปไตยชั่วคราวในบางวาระของประเทศ

“เอซิด” อิพฮอพวงแรกในประวัติศาสตร์ดนตรีพม่า ลงเอยอยู่ในคุกอินแสงด้วยเหตุนี้

กระนั้นพวกเขาก็ยังทดลอง ยังดิ้นรนต่อไปไม่หยุดหย่อน

“คุณเลือกที่จะสู้ด้วยอะไรก็ได้ คำ จิตรกรรมหรือดนตรี” แร็พเปอร์รายหนึ่งบอก “มันไม่สำคัญว่าคุณจะใช้อะไรเป็นอาวุธ ที่สำคัญก็คือคุณได้สู้อย่างเข้มแข็งและกล้าหาญเท่านั้นเอง”

เมื่อพูดถึงการเลือกตั้งที่กำลังจะมาถึง โม โม ยู นักกิจกรรมเพื่อสังคมวัย ๒๔ ปีบอกว่า กว่า ๒๐ ปีมาแล้วที่พม่าไม่ได้ขยับก้าวไปข้างหน้าเลยแม้แต่ก้าวเดียว

“การเลือกตั้งครั้งนี้จะไม่มีวันสร้างประชาธิปไตยขึ้นมาได้ในวันนี้หรือวันพรุ่ง แต่ผู้คนยังคงคาดหวังถึงการเปลี่ยนแปลงว่าจะมาถึงสักวันหนึ่งข้างหน้า อาจเป็น ๑๐ ปี หรือ ๒๐ ปี”

สำหรับบางคน นั่นอาจหมายถึงความสิ้นหวัง แต่สำหรับเธอและคนหนุ่มสาวในวัยเดียวกันกลับตรงกันข้าม

“สำหรับหนุ่มสาวอย่างพวกเรา ๑๐-๒๐ ปี ก็เป็นความหวัง”

(ตีพิมพ์ครั้งแรก มติชนรายวัน ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๓)

น่าสนใจอย่างยิ่งที่ว่า ในเวลานี้ทุกเรื่องทุกหัวข้อ
ไม่ได้เป็นสิ่ง “ต้องห้าม” อีกต่อไป การละเมิดสิทธิมนุษยชน
ถูกหยิบยกขึ้นมาถกกันอย่างเปิดเผยในรัฐสภา
กฎหมายแรงงานฉบับใหม่ก็บังคับกับมีบทบัญญัติเปิดทาง
ให้จัดตั้ง “สหภาพแรงงาน” ขึ้นด้วยซ้ำไป
ในกำนวนเดียวกันกับที่มีการแก้ไขกฎหมายเลือกตั้ง
เพื่อเปิดทางให้ เอ็นแอลดี สามารถลงรับสมัครเลือกตั้งได้อีกครั้ง
และเป็นที่ชัดเจนแล้วว่า หนึ่งในตัวแทนของพรรคที่จะลงชิงชัย
ในการเลือกตั้งซ่อม ส.ส. ๔๘ ที่นั่งครั้งนี้
คือ นางออง ซาน ซู จี